

vancia szerinti sorrendben az alábbiak (a tanulmány részletesen meg is jelöli a gyakorlati vonatkozásokat):

- az ENSZ gazdasági-társadalmi bizottsága (ECOSOC) földrajzi név-standarddal foglalkozó csoportjának (UNGEGN) határozata (1990),
- az ún. Martinez-Cobo beszámoló (szintén az ENSZ kereteiben) az őslakos népek kisebbségvédelméről, különös tekintettel az oktrojált helynév-adás gyakorlatára mint kulturális agresszióra (1986),
- a 2007. évi deklaráció az őslakos népek kisebbségi jogait illetően,
- az európai keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről (1995),
- az EBESZ-kisebbségpolitikai főmegbizott oslói ajánlásai (1998),
- a regionális és kisebbségi nyelvek chartája (1992, megjegyzendő: Olaszország ezt nem ratifikálta).

Empírikusan csak megszorításokkal alkalmazhatók a joghasonlító lehetőségek egyes (az európai kontinensen keresendő) államok regionális és kisebbségi politikájában fellelhető jogpolitikai gyakorlat mintáival kapcsolatban. E tekintetben mindenekelőtt a dél-tiroli régióval éppen szomszédos Ausztria – nem kevésbé nehézkesen formálódó, ugyancsak a helynevek kérdéskörében kritikus – karintiai szlovén vonatkozású eredményei tarthatnak számot különös érdeklődésre. Külön kiemelhető a megoldásokra szánt fáradozások kompromisszumos stratégiája, ami szemmel láthatóan Dél-Tirolban is kényszerítővé válik. (Az itt ismertetett tanulmány szerzőjének másik publikációja épp az ausztriai összefüggéseket érinti, lásd a Kisebbségkutatás 2017. 2. számában.)

Komáromi Sándor

NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK TÖRTÉNETE

Az erdélyi hadjárat

Magyarosi Sándor: Az 1916. évi erdélyi hadjárat. = Székelyföld, 21. évf. 2017. 6. sz. 22 – 97 p.

1916. augusztus 27-én indítottak támadást a románok Erdély elfoglalására, és ezzel az addig semleges Románia az antant oldalán belépett az első világháborúba. A hadba lépés Románia számára kezdetben súlyos következményekkel járt (a központi hatalmak kiszorították Erdélyből a románokat, majd Románia nagy részét is elfoglalták) hosszabb távon azonban mégis szerencsés volt: az egykori Partium, Erdély és Bukovina megszerzéséhez vezetett.

A román hadba lépés előkészületeiről tudomást szerzett a Monarchia állami és katonai vezetése is, de Tisza István az uralkodónak címzett figyelmeztetése dacára, sem a Monarchia, sem Németország hadvezetése nem számolt komolyan a román támadással, így a központi hatalmak hadseregét a román támadás váratlanul érte.

Meglehetősen pontos adatok állnak rendelkezésre a szemben álló felek haderejéről. A román hadsereg létszáma 833601 főre rúgott, az állomány 80%-át a gyalogság tette ki, viszont a gyalogos katonáknak csupán a felét látták el puskával, nagyon kevés géppuskával rendelkeztek, a kézi gránát használatára – pedig a hadjárat megindítását követően jelentős mennyiséghez jutottak – ki sem képezték őket. Hasonlóan siralmas volt a tüzéség felszerelése valamint Románia vasúthálózata, a csapatok nagy része írástudatlan földművesekből állt, a vezérkar elévült harcászati elveket vallott stb.

A román támadást követően a központi hatalmak harcoló alakulatokat csoportosítottak át a nyugati, keleti és az olasz frontról: a beérkező osztrák – magyar hadosztályok száma 12, a németeké mindössze 9 egy-

séget számlált, amely jóval létszámban alatta maradt a román erőknek. (Igaz a felszereltség tekintetében a központi hatalmak fölényt élveztek, ám a hadjárat kimenetelére döntő mozzanatként az erős csoportszellemmel rendelkező bajor hadosztály, az Alpenkorps bevetése bizonyult, amely korábban az olaszok, a szerbek és a franciák ellen is harcolt.)

A románok nem számolva a központi hatalmak tényleges erejével és harci tapasztalataival – 1916. augusztus 27-én kezdték előretöréseiket a Kárpátok tizenkét átjáróján átkelve Erdély belseje felé. 4. hadseregük a Gyimesi-, a Békási- és a Tölgyesi-szoroson át a Gyergyói és a Csíki medencébe, 2. hadseregük Háromszékre és a Barcaságra nyomult be, az 1. hadsereg pedig a Vöröstoronyi- és a Szurdok-szoroson, a Vulkán hágón át Nagyszeben és Hátszeg irányába törtek előre. A váratlanságból és a létszámfölényből adódó kezdeti román előretörést az Erdélyben állomásozó osztrák – magyar alakulatok erejéből csak az ellenség haladásának lassítására futotta, az 1. hadsereg példás helytállásának és Bulgária hadüzenete nyomán a déli front megnyitása következtében a románok kénytelenek voltak erőiket megosztani.

A központi hatalmak ellentámadása a német 9. hadsereg parancsnokának von Falkenhayn vezérkari főnök vezetésével (az osztrák–magyar 1. hadsereget a németeknek rendelték alá) 1916. szeptember 19-én kezdődött azzal az elgondolással, hogy a szemben álló román erőket egyenként számolják fel, mert a tábornok felmérte: a 4–500 km szélességű arcvonalat lehetetlen pusztán védekezéssel fenntartani. Elsőként a Zsil-csoportot támadták meg, megakadályozva a csoport kapcsolatfelvételét a másik három román hadseregcsoporttal. Az ellentámadás sikeréhez hozzájárult az ún. Alpenkorps bajor hegyi alakulat bevetése: az egységnek sikerült a szebeni havasokat leküzdve, a románok hátába kerülni és utat nyitni Szeben felszabadításához. A nagyszebeni csatában szemben álló felek erőit a magyar–német és a román történészek, illetve maguk a résztvevő felek egymástól eltérő módon értékelik. Falkenhayn szerint a német és az osztrák–magyar katonák száma kb. 20 ezer, a románok negyven zászlóaljának legénysége 40 ezer fő volt. A román történészek a két fél fegyverzetének különbségét hangsúlyozzák: a románok csupán 19 üteggel és 34 géppuskával rendelkeztek, ellenfeleik pedig, 59 üteggel és 172 géppuskával. Magát az ütközet lefolyását is eltérően ítélik

meg a két fél történészei: a románok csak a déli ellentámadással foglalkoznak, Nagy Vilmos viszont a német–magyar támadás váratlanságából és sikerességéből merít. Végül is tény: a német és az osztrák–magyar egységek a Vöröstoronyi-szoros elfoglalásával eldöntötték a csata kimenetelét. A nagyszebeni győzelem fordulóponthoz jelentett az erdélyi hadjárat történetében: elindította azt a folyamatot, amelynek során a román csapatok nem csupán Erdélyből szorultak ki, de Románia nagy része is német és osztrák–magyar erők birtokába került.

A Falkenhayn vezette erők csak az Olt déli partján nyomultak előre. Az osztrák–magyar flotta egységei lerombolták a Dunán épített hadihidat, az 51. hadosztály visszafoglalta Fogarast, október 4-én, a 9. hadsereg az Olt völgyében, a 89. és a 71. hadosztály pedig Segesvár irányából közeledett Brassó felé. A brassói csatában a románok makacs ellenállása dacára a központi hatalmak győzelmet arattak. Az 51. honvéd zászlóalj vonult be ünnepélyes keretek között a városba október 8-án, 9-én pedig a német 187. hadosztályt fogadta a szász lakosság ünnepléssel. A támadók október 14–15-re csaknem mindenütt elérték a román–magyar határt, és ezzel gyakorlatilag befejeződött az erdélyi hadjárat.

A román szakirodalom a vereséget döntő mértékben annak tulajdonítja, hogy Romániának két nagyhatalom katonáival kellett szembenéznie: a központi hatalmak vezette erők – pl. Historia c. román történettudományi folyóirat 2016. júniusi (!) különszáma szerint jelentős erőfölényt mutattak a román hadsereggel szemben. Ezzel szemben Andrei Pogacias és Nagy Vilmos számítása szerint (valamint a szerző becslésére hagyatkozva) Románia 240 zászlóaljat, 12 ezer főnyi lovasságot és 840 löveget vetett be, ezzel szemben állt két német és az osztrák–magyar hadsereg 138 zászlóaljat, kb. 6500–8500 főnyi lovasságot és megközelítőleg 508 löveget tudott felmutatni.

A tárgyilagosságot mellőző, jelenkori történetírói felfogásra jellemző módszer, hogy román történészek gyakran hivatkoznak amerikai szerzők munkáira, olyanokra, amelyeket a tengerentúli historikusok román forrásokra alapozva készítettek.

Cholnoky Győző